

Erik Anvang

KREATIVITET

Traditionelt & Spirituelt

3:7

VisdomsNettet

www.visdomsnettet.dk

KREATIVITET

Traditionelt & Spirituelt

3:7

Erik Ansvang

VisdomsNettet
www.visdomsnettet.dk

KREATIVITET

Traditionelt & Spirituelt

3:7

Af Erik Ansvang

HVEM ER KREATIV – OG HVEM ER IKKE?

I den traditionelle psykologi sættes der lighedstegn mellem barnet og kreativitet. I transaktionsanalysen skelner man eksempelvis mellem *”det tilpassede barn”* og *”det naturlige barn”*. Det naturlige og legende barn er det kreative barn. Det tilpassede barn er mere eller mindre blokeret i sin evne til kreativ udfoldelse.

Det kunne lyde som om rammer og begrænsninger (dvs. opdragelse) er af det onde. Men rammer og begrænsninger er nødvendige – og ofte er de kærlige. For eksempel er det en kærlig begrænsning, når forældre forbyder børn at gå ud på kørebanen, for som forfatteren Willy Sørensen humoristisk udtrykte det: *”Små børn er endnu ikke gamle nok til at gå ud på kørebanen og blive kørt over”*.

Når der her tales om børn, er der ikke tale om rigtige børn, men om *”det indre barn”* ... det naturlige og legende barn bag den voksne facade. Det er det barn, der sjældent kommer til udtryk i den alvorstunge voksne verden. Når det legende barn sidestilles med kreativitet, skyldes det utvivlsomt, at mennesket i den tidlige barndom var i stand til spontant at give tanken og opmærksomheden frit spil – fordi den endnu ikke var tvunget ind i fastlagte rammer.

Kreativ blokering og programmering

De kreative potentialer er medfødte, men meget faste bindinger til fastlagte programmer i bevidstheden hindrer kreativiteten i at komme til udtryk. Kreativiteten blokeres oftest under opvæksten. Det rejser to spørgsmål:

1. *Hvilke bindinger og programmer?*
2. *Hvad kræves der for at løse op for de kreative energier?*

Desmond Morris, der er kendt for sin udforskning af kropssprog, udførte et eksperiment, hvor han gav chimpanser lærred og maling. Spontant begyndte dyrene at male *afbalancerede* farvemønstre, der kunne minde om visse former for abstrakt kunst. Aberne blev så opslugt af det, at de ikke længere interesserede sig særligt for føde, sex og de øvrige aktiviteter, de normalt var optaget af. Tilsvarende eksperimenter med andre abearter gav samme resultat. Og vigtigst af alt: *Børns adfærd lignede chimpansernes bemærkelsesværdigt.*

Meget tyder på, at kreativitet er et *naturligt* potentiale. Og alligevel bliver kreativiteten i de fleste tilfælde mindre, efterhånden som man bliver ældre. Måske fortsætter den inden for visse afgrænsede områder, f.eks. inden for videnskab, musik, malerkunst, skrivekunst o.l. *Men hvorfor dør eller begrænses den?*

I forsøget med chimpanserne prøvede man derefter at give dem en belønning, når de havde malet et billede. Herefter begyndte deres arbejde at degenerere i en sådan grad, at dyrene til sidst kun skabte så lidt som muligt i forhold til, hvad eksperimentets leder ville acceptere. En tilsvarende opførsel kan iagttages hos børn, når de bliver bevidste om, hvilken slags billeder de "skal lave" for at fremkalde en "belønning". Belønningerne er i børnenes tilfælde subtile og underforståede som f.eks. ros, opmuntring og accept – og af behovet for at efterligne det, som andre børn laver og får ros for.

Konklusionen må være, at kreativitet ikke er foreneligt med hverken belønning eller straf.

Årsagen er indlysende. Hvis man gør noget for at opnå en belønning, bliver aktiviteten styret af *ydre* mål – og det er uforeneligt med en *indre* kreativ proces. Det betyder ikke, at regler og afstukne rammer er uforenelige med kreativitet. Nej – skaberevnen må nødvendigvis fungere inden for en given form. Nogle af Bachs største værker er skabt inden for kontrapunktmusikkens grænser. Cézannes kunst var rettet mod en afdækning af nye kompositionsformer – men inden for de rammer, impressionisterne tidligere havde afstukket.

Men når kreativiteten underlægges ydre mål, begynder den at degenerere og visne. Den bliver mekanisk og repeterende ... eller søger mekanisk forandring for sin egen skyld, fordi det intense engagement, den vibrerende spænding er væk. En endnu større belønning – eller straf – må til for at holde kreativiteten i gang. Ydre målsætninger skaber en fastlåst struktur i bevidstheden og blokerer bevægelse og lydhørhed, der er nødvendig for den kreative handling.

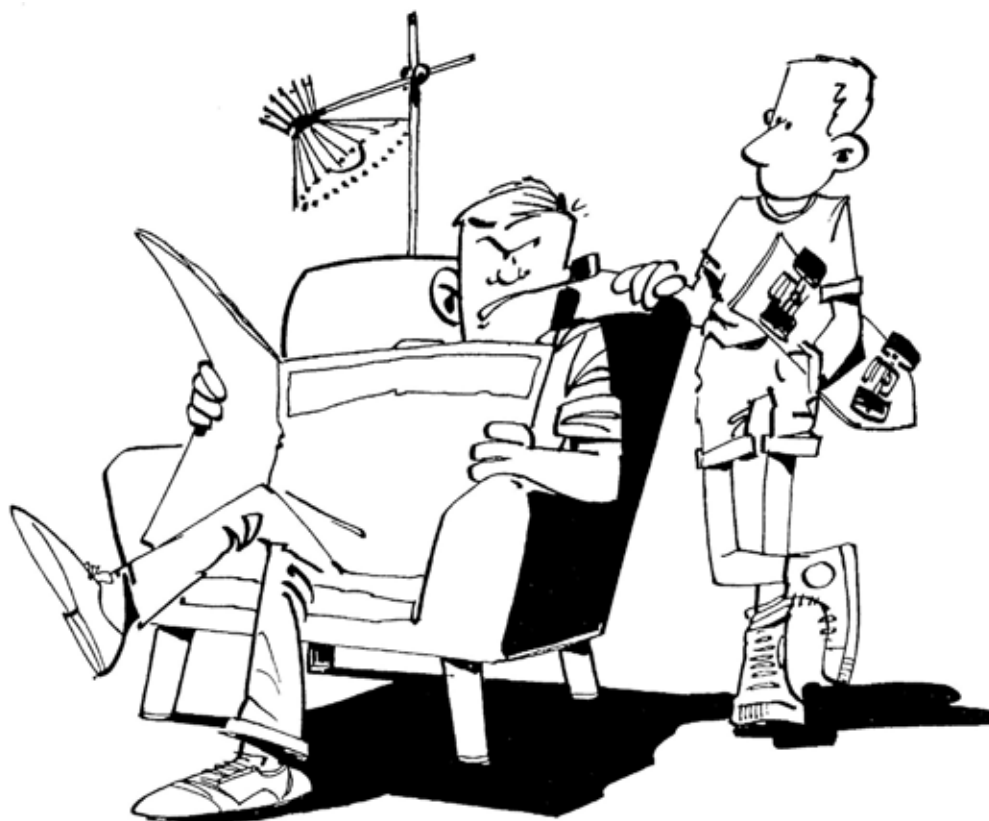
Når den kreative energi flyttes fra den indre kreative proces til den ydre belønning, bliver resultatet ikke alene fravær af kreativitet, men destruktivt. Der indføres noget grundlæggende falsk i bevidstheden.

Hvis man spørger folk, om de er kreative, svarer mange ... *"jeg kan ikke slå en streg"* – *"jeg har ikke en tone i livet"* – *"jeg er for genert til at holde taler"* ... osv. Derfor tages der nu udgangspunkt i en kreativ disciplin, som alle har lært, og som alle bruger – mere eller mindre.

Alle har lært at skrive. *Alle* kan skrive. Det er nu hensigten at følge udviklingen fra de tidlige barneår og se, hvad der skete med den medfødte kreativitet i forhold til evnen til skriftlig kommunikation.

At der som regel er stor forskel på, hvordan unge og ældre kommunikerer, er ingen vel i tvivl om. Noget er der sket undervejs. Det kaldes *generationskløften*. Og den kommer bl.a. til udtryk i en "sprogkløft", som skaber misforståelser. Det kan udtrykkes med denne samtale:

Far: "Har du egentlig tænkt på, min dreng, at der er to ord, du bruger i tide og utide?"

Det ene er *skidegodt*
og det andet er *røvkedeligt*.

Søn: Nej far. Hvad er det for to ord?"

Hvordan skriver børn?

Følgende eksempler på børns evne til at kommunikere uberørt af regler, normer og fejlangst er håndplukket fra det virkelige liv – navnlig fra stilehæfter – og de viser evnen til spontant at udtrykke sin holdning og forståelse uberørt af fejlangst.

OM GUD:

"Gud sidder på sin trone,
og den er selvfølgelig af guld.
Han har et stort skæg og krone på hovedet,
og folk synger salmer lige op i hovedet på ham.
Gud er nyttig.
Han kan slå ens fjender
så flade som rødspætter,
og han er vældig god til
at slå naboens dumme unger
med vorter og skidt."

OM MIDDELALDEREN:

"I middelalderen var der ingen julekalender, så julen kom altid bag på børnene. De fik ingen julegaver, og juletræet var ikke opfundet endnu. Børnene gik heller ikke i skole, så det var ikke mange blade, de fik læst. Skolen blev først opfundet i 1601 af Karl den Grusomme."

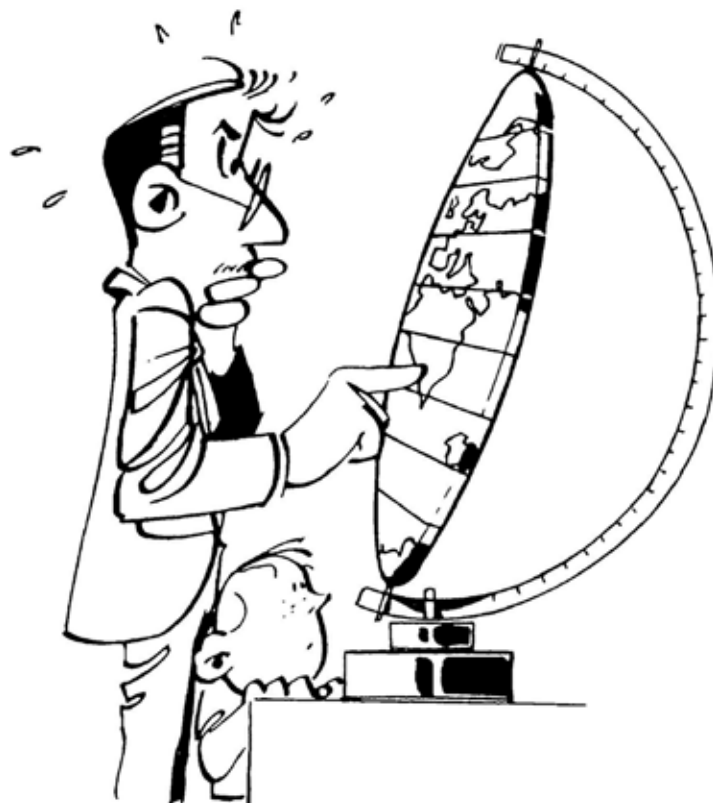
OM VERDENSHISTORIEN:

"2. verdenskrig har ikke været helt uden gavn. Der er kommet mange spændende bøger ud af den historie."

OM DØDEN:

"I de katolske lande er døden efterhånden blevet en kostbar ting.
Den sidste olie er steget voldsomt i pris."

OM JORDEN:

"Engang troede man, at Jorden var flad som en pandekage.
Nu ved man med sikkerhed, at den er rund som en pandekage."

Når børn skal definere begreber, bruger de ofte et billeddannende sprog, som ofte er kreativt, og som til tider er udtryk for misforståelser.

DEFINITIONER:

Amatør:

– en kvindelig skuespillerinde.

Anker:

– en stor fiskekrog, når skibene skal parkere.

Jævdøgn:

– den dag om året, hvor dagen er lige lang.

Safari:

– indisk kjole, der er viklet om 3 gange.

Fremmedord:

– et ord som man kan bruge i stedet for et andet ord, som man har glemt at stave til.

Muslim:

– et menneske, der tror på en gud, der hedder Allan.

Kreativitet defineres ofte som evnen eller modet til at gå ud over de fastsatte normer, regler og grænser. Disse grænser har børn ikke ... før forældrene, lærerne og livet lærer dem, hvad "man" kan og ikke kan – hvad der er "rigtigt" eller "forkert".

I skolen fik man karakterer for at skrive *korrekt* ... ikke *fantasifuldt*. Når man bedømmes på antallet af fejl, skabes der *fejlangst*. Fejlangst fører til sikkerhedssøgning. Sikkerhed opnås ved at følge gældende normer. Når man følger de gældende normer, er kreativiteten væk. Man gør det anerkendte ... det, alle andre gør. Og *det er ikke kreativt*.

Alle har lært det siden, de blev født. Gjorde man noget forkert, fik man at vide, at *man* var dum. Det var ikke *det*, man havde gjort, der var dumt. Når man identificerer sig med det, man gør, oplever man også at accepten af sig selv opnås gennem det, man *gør*. Ikke gennem den man *er*.

Hvordan skriver unge?

Når børn bliver ældre, er deres kreativitet ikke gået tabt. Men de har nu lært at skrive på to måder. Den, der forventes af omgivelserne (det tilpassede barn), og den frigjorte (kreative), der ofte er uønsket af omgivelserne (det naturlige barn). Det ser man ofte på graffiti, hvor et ungt menneske har skrevet et budskab, og senere kommer en anden med en humoristisk og kreativ tilføjelse. Her er nogle eksempler fra det virkelige liv:

En person skrev ...

JESUS LEVER!

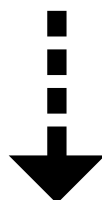
På et senere tidspunkt tilføjede en anden ...

BETYDER DET SÅ,
AT VI IKKE FÅR
PÅSKEFERIE I ÅR?

På et plankeværk skrev en person ...

SEX
STOPPER
DIN VÆKST!

Nederst på plankeværket i knæhøjde under graffiti-teksten tilføjede en kreativ spøgefugl ...

DET KUNNE DU GODT
HAVE SAGT NOGET FØR

Forældrene ved en skole havde opsat et skilt, der opfordrede trafikanterne til at sætte farten ned ...

Kør forsigtigt forbi denne skole
- dræb ikke et barn!

En af eleverne tilføjede ...

Kør forsigtigt forbi denne skole
- dræb ikke et barn!

VENT TIL
DER KOMMER
EN LÆRER!

Psykologisk set sker der det samme, som når børn udtrykker sig. De unge skriver, hvad der falder dem ind. De skal ikke leve op til bestemte krav, normer eller regler. De udtrykker sig spontant. Processen bliver først rigtig kreativ, når en anden fanger ideen og bygger videre på den.

Hvordan skriver voksne – når de skriver privat?

Når voksne skriver til familie og venner, kunne man vel forvente, at fejlangsten og normerne blev smidt over bord, og at naturligheden kom op til overfladen. Her har man jo intet at miste. Men hvordan er virkeligheden? Tænk for eksempel på de julekort, der sendes til venner og familie. Som regel er teksten på årets julekort en gentagelse af teksten fra sidste år ... og forrige år – etc. Efter det sædvanlige ønske om en glædelig jul og et godt nytår, skriver mange: *"Her er alt ved det gamle"*.

De fleste skriver en standardtekst – en "overlevelsestekst" – som reelt blot oplyser, at *"jeg er stadig i live"*. Det er det samme år efter år. Ikke engang når man skriver til den nærmeste familie og de bedste venner, er man i stand til at udtrykke varme, følelser og fantasi. De fleste er blevet så ensrettede i den voksne alder, at hilsener til de, der står dem nærmest, ligner en kontoudskrift eller en togkøreplan. Der sker blot et par småjusteringer i forhold til sidste år.

Her er det måske på plads med et godt råd. Før de første ord skrives på et julekort, et fødselsdagskort eller et brev, så skriv med usynligt blæk øverst på kortet eller siden: *"Nu skal du bare høre ..."* Med denne indledning lægges der op til noget spændende, og derfor bliver det vanskeligt at fortsætte med ... *"her er alt ved det gamle"*.

Hvordan skriver de voksne så, når de vil sælge noget privat? Og her tænkes der ikke på de små private annoncer, hvor folk forsøger at slippe af med en gammel sofa eller en brugt barnecykel. Der tænkes på en vare, der har den højst tænkelige værdi for "sælgeren", nemlig personen selv. Der tænkes på en *kontaktannonce*. Forfatteren kan derfor ikke undskylde sig med, at ... *"jeg har intet kendskab til det, jeg skal sælge"*. Her er nogle tilfældigt valgte kontaktannoncer, hvor nogle linjer er "klippet" ud af teksten, for det er disse linjer, der får annoncerne til at skille sig ud – men ikke nødvendigvis på en intelligent måde. Desuden er hovedargumentet defineret som et salgsargument.

SALGSARGUMENT: GOD UDDANNELSE!

*"Jeg er under uddannelse,
og er i øjeblikket i fuld gang
med et sabbatår ..."*

SALGSARGUMENT: STOR VIDEN!

*"Jeg er meget interesseret i fodbold,
råhygge og hypnose.
Jeg har læst en bog om det ..."*

SALGSARGUMENT: MINDRE GODT UDSEENDE!

*"Mine venner driller mig med,
at jeg er så tynd,
at jeg laver ridser i badekarret ..."*

SALGSARGUMENT: LIVLIGHED!

*"Jeg er frygtelig livlig,
men det virker lidt åndssvagt,
når man er helt alene ..."*

SALGSARGUMENT: INGENTING!

*"Jeg er ikke særlig populær.
Min pige er skredet
og hunden har bidt mig ..."*

SALGSARGUMENT: UNDERDRIVELSE!

*"Jeg er hverken det ene eller det andet,
så det er sandelig ikke let ..."*

Hvordan skriver vi forretningsbreve?

Forretningsbreve har deres eget sprog. Det er upersonligt og formelt. Unge mennesker på vej ud i erhvervslivet er ikke altid klar over det, så de kunne jo have en tilbøjelighed til at skrive levende, spændende og uformelt. Men det skal virksomhederne nok få pilleret af dem. I stedet for at fremme den levende og uformelle stil, der kunne give kunder og leverandører det indtryk, at man faktisk var glade for dem, så tvinges de unges skrivetalent ind i formelle rammer – og hvis man går ud over grænserne, vil det medføre påtale ... *"Sådan skriver vi ikke her i firmaet."* Eller ... *"Sådan skriver man ikke forretningsbreve."* Hvem "man" er, som åbenbart har skabt disse regler, tales der aldrig om.

Regler er altid rammer, som man selv har skabt, og derfor kan man altid selv udvide eller nedbryde disse rammer, som man har spærret sig selv inde i. Det er ikke nødvendigt at give et eksempel på et almindeligt forretningsbrev. Hvem har ikke set sådan et?

Hvordan skriver det offentlige?

Der er heller ikke grund til at vise formuleringer fra det offentlige. I det offentlige skriver man så utroligt formelt og så indviklet, at borgerne som regel har vanskeligt ved at forstå, hvad der overhovedet står i skrivelsen. Den tænkemåde, der kommer til udtryk i skrivemåden, kan illustreres med dette eksempel: En offentligt ansat ville aldrig udtrykke sig sådan:

*"Man bør ikke kaste med sten,
når man selv bor i et glashus."*

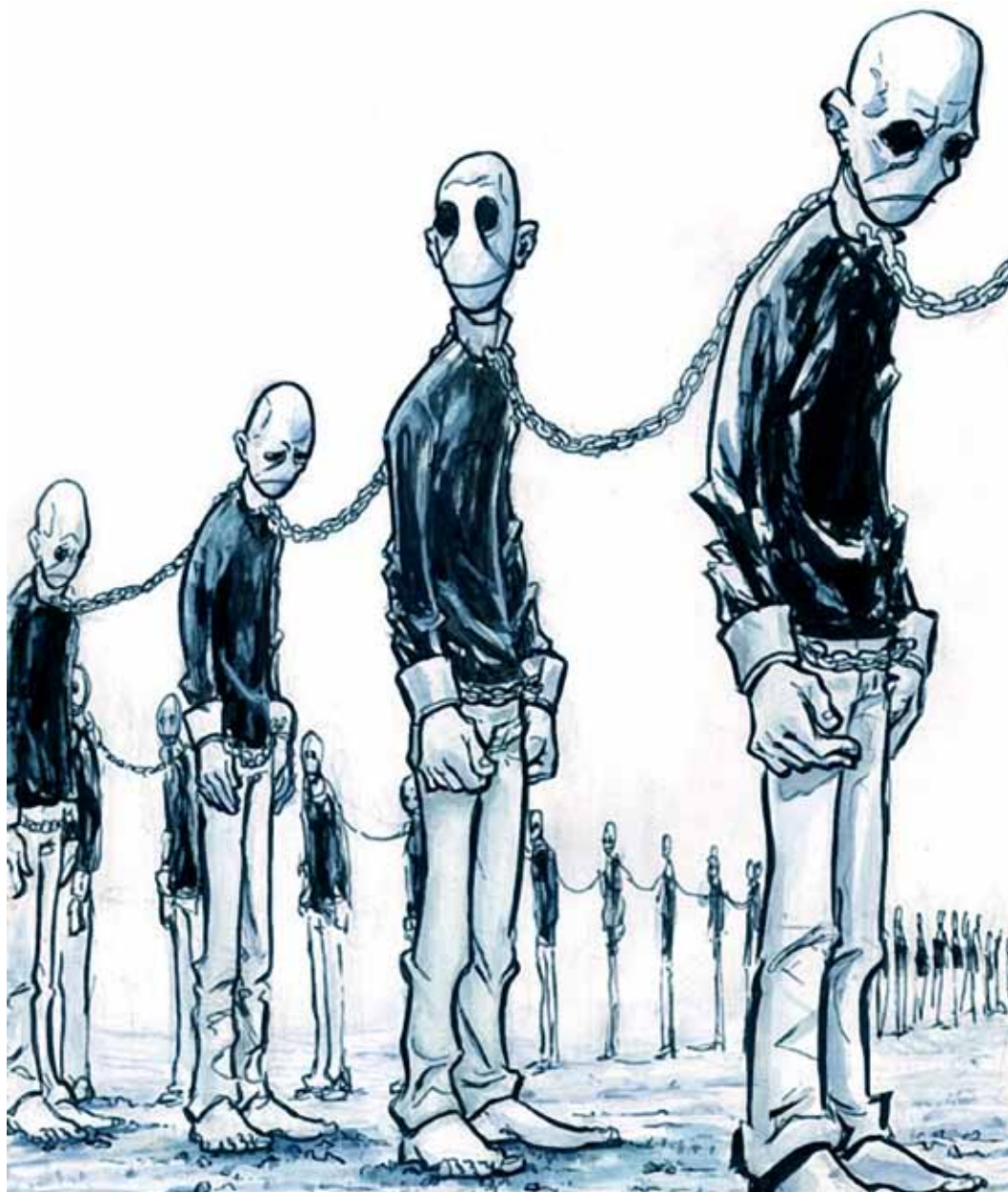
Formuleringen ville snarere blive cirka sådan:

*"Individer,
der bebor transparente domiciler,
bør ikke kaste med fragmenter
af geologisk oprindelse."*

Eksemplet er naturligvis konstrueret, men det illustrerer den bagvedliggende holdning. Der skal skabes afstand til borgerne, som skal føle sig uvidende og underdanige. Det samme praktiserede Kirken i middelalderen, hvor præsterne prædikede på latin, og menigheden forstod lidt eller intet. Det skabte afstand og underdanighed.

Det samme gør myndighederne i dag ved at skrive i indviklede juridiske termer. Undskyldningen er ofte, at offentlige skrivelser skal være juridisk korrekte, men hvorfor ikke skrive et forståeligt brev og vedlægge eller henvise til de aktuelle paragraffer? Der er ingen fornuft i at udsende en meddelelse, som ingen fatter. Og offentligt ansatte gør ikke oprør mod skrivemåden. Det kunne jo påvirke karrieren. Den iboende kreativitet dræbes derfor på grund af angst. Man søger sikkerhed og gør derfor det, alle de andre gør. Man følger den slagne vej ...

– og den slagne vej er for de slagne!

VidsomsNettet

www.vidsomsnettet.dk